

УДК 364-787.26:005.53

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.2.11>

Віктор ЛЯХ

Президент Фонду Східна Європа, вул. Саксаганського 83, м. Київ, Україна, 01033

ORCID: 0009-0007-7159-4212

Бібліографічний опис статті: Лях, В. (2024). Підходи до класифікації соціальних проєктів громадських організацій. *Ввічливість. Humanitas*, 2, 72–79, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.2.11>

ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЄКТІВ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Громадські організації України є повноправними суб'єктами соціальної роботи, що доведено їх коломальним внеском в її розвиток до воєнного часу і особливо – у цей непростий період, який переживає зараз наша держава. Їхня роль буде провідною і у повоєнний час, коли перед громадянським суспільством постане завдання відновлення України, вирішення численних викликів та завдань, що постануть у всіх площинах і векторах функціонування і відновлення держави. Тому, не можна недооцінювати ролі громадських організацій, які мають унікальну особливість – швидко реагувати на ці виклики, оцінюючи проблеми українського суспільства, виявляти актуальні потреби членів громад, розробляти та реалізовувати потужні національні, регіональні і локальні соціальні проєкти, спрямовані на вирішення визначених проблем і задоволення діагностованих ними потреб населення.

Встановлено, що громадські організації використовують соціальне проєктування як інноваційну соціальну технологію, спрямовану на прогнозування та програмно-цільову реалізацію соціальних нововведень. Розробляючи та реалізуючи соціальні проєкти, громадські організації мають можливість вирішувати соціальні проблеми територіальних громад, окремих вразливих категорій отримувачів соціальних послуг, сприяти покращенню якості життя людей, розвивати волонтерську діяльність та підвищувати соціальну активність осіб, які реалізують соціальні проєкти, або є їх стейкхолдерами.

У статті автором на основі досвіду Фонду Східна Європа виокремлено підходи до класифікації соціальних проєктів. Визначено і проаналізовано шість класифікаційних ознак, за якими групуються проєкти, а саме: за розміром проєкту (монопроєкти; мультипроєкти; мегапроєкти); за обсягом фінансування проєкту (малі; середні; великі); за призначенням проєкту (інвестиційні; інноваційні; науково-дослідницькі; соціально-едукативні; змішані); за тривалістю (короткострокові; середньострокові; довгострокові); за географічною ознакою (у межах певного населеного пункту; регіональні; міжнародні); за рівнем організованості зсередини організації (локальні; корпоративні).

Фонд Східна Європа – українська благодійна неприбуткова організація, історія якої бере початок ще від 1992 року. Сьогодні Фонд Східна Європа є одним із лідерів громадського сектору в Україні, реалізувавши понад 100 соціальних програм різного масштабу, тривалості та складності. Серед напрямків проєктної діяльності – розвиток демократії та громадянського суспільства, впровадження електронного урядування, розвиток малого та середнього бізнесу і соціального підприємництва, енергоефективні проєкти, соціальна підтримка вразливих категорій населення та ін. У своїй роботі фахівці фонду спираються на широку мережу партнерів: державні та місцеві органи влади, громадських лідерів, НДО, асоціації, університети, дослідні інституції та організації, що надають технічну допомогу. Фонд Східна Європа є членом Мережі Фонду Євразія (Eurasia Partnership Network), тож має доступ до досвіду організацій Фонду Євразія у пострадянських країнах.

Ключові слова: проєкт; види проєктів; соціальний проєкт; соціальне проєктування; неурядові організації; громадські організації; проєктна діяльність громадських організацій; громадянське суспільство.

Viktor LIAKH

President of East Europe Foundation, 83 Saksakhanskogo str., Kyiv, Ukraine, 01033

ORCID: 0009-0007-7159-4212

To cite this article: Liakh, V. (2024). Pidkhody do klasyfikatsiyi sotsial'nykh proyektiv hromads'kykh orhanizatsiy [Approaches to Classification of Social Projects of Public Organizations]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 2, 72–79, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.2.11>

APPROACHES TO CLASSIFICATION OF SOCIAL PROJECTS OF PUBLIC ORGANIZATIONS

Public organizations in Ukraine are full-fledged subjects of social work, as evidenced by their colossal contribution to its development before the war and especially during this difficult period that our country is currently experiencing. Their role will also be leading in the post-war period, when civil society will face the task of rebuilding Ukraine, resolving numerous challenges and tasks that will arise in all planes and vectors of the state's functioning and restoration. Therefore, the role of public organizations, which have a unique feature – to quickly respond to these challenges, assessing the problems of Ukrainian society, identifying the current needs of community members, developing and implementing powerful national, regional and local social projects aimed at solving identified problems and satisfying the needs of the population diagnosed by them.

It has been established that public organizations use social design as an innovative social technology aimed at forecasting and program-targeted implementation of social innovations. By developing and implementing social projects, public organizations have the opportunity to solve social problems of territorial communities, individual vulnerable categories of recipients of social services, contribute to improving the quality of people's lives, develop volunteer activities and increase the social activity of people who implement social projects or are their stakeholders.

In the article, the author, based on the experience of the East Europe Foundation, identifies approaches to the classification of social projects. Six classification features are identified and analyzed, according to which projects are grouped, namely: by project size (monoprojects; multiprojects; megaprojects); by the amount of project financing (small; medium; large); by project purpose (investment; innovative; research; socio-educational; mixed); by duration (short-term; medium-term; long-term); by geographical feature (within a certain settlement; regional; international); by the level of organization within the organization (local; corporate).

East Europe Foundation is a Ukrainian non-profit charitable organization whose story starts all the way back in 1992. Today East Europe Foundation is one of the leaders in Ukraine's civil society sector, having completed more than 100 programs of various scales, duration, and complexity. Our areas of activity include the development of democracy and civil society, instituting e-government, developing small and medium enterprises and social entrepreneurship, supporting projects in energy efficiency, and much more. In our work, we rely on a broad network of partners: state and local government agencies, community leaders, NGOs, associations, universities, research institutes, and technical assistance organizations—because we firmly believe that in partnership lies our strength. East Europe Foundation is a member of the Eurasia Partnership Network, which gives us access to the Eurasia Foundation's experience in all post-soviet countries.

Key words: *project; types of projects; social project; social design; non-governmental organizations; public organizations; project activities of public organizations; civil society.*

Постановка проблеми. Відомо, що у світі вже склалася практика державної та приватної підтримки діяльності громадських організацій через фінансування їхніх соціальних проєктів. Таким чином, сам формат громадської організації, а також державна політика у сфері розвитку та підтримки громадянського суспільства надають соціальним проєктам особливого значення, розглядаючи соціальний проєкт як особливу технологію перетворення навколишньої дійсності, механізм вирішення соціальних проблем й інструмент покращення якості життя вразливих категорій населення в громадах.

Тому, не можна недооцінювати ролі громадських організацій, які мають унікальну особливість – швидко реагувати на ці виклики, оцінюючи проблеми українського суспільства, виявляти актуальні потреби членів громад, розробляти та реалізовувати потужні національні, регіональні і локальні соціальні проєкти, спрямовані на вирішення визначених проблем і задоволення діагностованих ними потреб населення (Лях, Спіріна, Лехолетова

2022). Проєктна діяльність тарує їм шлях до здобуття досвіду розроблення і надання соціальних послуг, їх вдосконалення та розвитку, отримання соціального замовлення (Петрочко & Датченко, 2023).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті теми нашої статті певний науковий інтерес становлять публікації, де проаналізовано теоретичні основи проєктування та соціального проєктування, таких дослідників, як: Г. Антонюк, О. Безпалько, Ю. Бринітков, Т. Бутченко, Р. Вайнола, Н. Гевчук, В. Глазичев, М. Довга, Т. Дрізд, А. Дуля, Т. Журавель, Н. Заверико, І. Зверєва, Н. Зимівець, А. Капська, О. Карпенко, В. Киричук, Н. Клішевич, Т. Костева, Г. Лактіонова, Н. Лапін, Г. Лемко, М. Лехолетова, В. Лютий, Т. Лях, Г. Михайлишин, Г. Нагорна, О. Песоцької, Ж. Петрочко, В. Поліщук, О. Пометун, Д. Пузіков, Л. Романовська, С. Сапіга, Т. Семигіна, Г. Скіпальська, А. Слозанська, Т. Спіріна, Ж. Тощенко, Л. Тюття, Н. Харитонов, С. Харченко, С. Чернета, Н. Чернуха, О. Швед, В. Шкурко, Т. Цюман та ін.

У соціальній роботі проектування визначають як індивідуалізовану творчість соціального працівника, особистісний стиль, ідеологію менеджера соціальної роботи (Костева, 2016), конструювання соціальної дійсності (Безпалько, 2010). Його можна розглядати як складник управління соціальних установ і, відповідно, менеджменту фахівців соціальної сфери, як соціальну технологію, метою якої є прогнозування та програмно-цільова реалізація соціальних нововведень (Карпенко та ін., 2023). Відповідно, соціальне проектування можна зарахувати до інноваційної діяльності, оскільки воно передбачає чітко сконструйовані дії, локалізовані за часом, місцем і ресурсами (Romanovska, 2020).

Науковиця О. Безпалько розглядає соціальне проектування як одночасно науково-теоретичну і практичну діяльність із розроблення проєктів розвитку соціальних об'єктів, систем, інститутів на основі соціального передбачення, прогнозування та планування їхніх соціальних характеристик, властивостей і якостей (Безпалько, 2010, с. 6).

Соціальне проектування – це конструювання індивідом, групою чи організацією дії, спрямованої на досягнення соціально значущої мети, яка є локалізованою за місцем, часом і ресурсами (Денисюк та ін., 2023). Сутність соціального проектування полягає в конструюванні бажаних станів майбутнього. Метою соціального проектування є організація процесу, що стимулює зміни у соціальному середовищі (Киричук та ін., 2014, с. 7).

Соціальний проєкт має тенденцію до технологізації, алгоритмізації дій, чіткого структування інформації та передбачуваності результатів, робить акцент на вимірюваності результатів, впливів, ресурсів, наслідків, інтервенцій завдяки запровадженню системи моніторингу і оцінки (Бондаренко та ін., 2012; Дуля & Лютий, 2023; Спіріна, 2022). Моніторинг і оцінка соціальних проєктів є найважливішою складовою управління, орієнтованого на результат. А управління, орієнтоване на результат, це підхід до управління соціальним проєктом, чи соціальною програмою, заснований на чіткому визначенні бажаних результатів і використанні методів та інструментів, необхідних для їх оцінювання. Ці ідеї активно мультиплікують науково-педагогічні працівники кафе-

дри соціальної педагогіки та соціальної роботи Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, реалізуючи унікальну магістерську освітньо-професійну програму «Моніторинг і оцінка соціальних програм» за спеціальністю 231 Соціальна робота (ОПП Моніторинг і оцінка соціальних програм спеціальності 231 Соціальна робота, 2019).

Серед проблем, пов'язаних із розробленням і реалізацією соціальних проєктів, помічають брак теоретичних знань управлінців стосовно соціального проектування як такого, а також відсутність розуміння його технологій і методів, що призводить до низького рівня забезпечення розробників проєктів власною теорією і технологією підготовки соціального проєкту (Романовська, 2020, с. 107). У контексті цього, набуває важливого значення виокремлення класифікаційних ознак, за якими можна згрупувати види соціальних проєктів.

Мета статті. Проаналізувати підходи до класифікації соціальних проєктів, які реалізуються громадськими організаціями.

Виклад основного матеріалу. Проєкт – це сукупність дій, обмежених у часі і спрямованих на вирішення певної проблеми або досягнення конкретної мети. Він має ряд ознак: обмеженість у часі; необхідність для його провадження ресурсів; керування змінами; має унікальний і часто непередбачуваний результат (Денисюк та ін., 2023). Також важливо відзначити, що проєкт, на відміну від процесу, завжди має високу ступінь невизначеності, хоча і складається з відомих заздалегідь процесів (Швед & Спіріна, 2023).

Групування проєктів за класифікаційними ознаками дозволяє виділити процеси, інструменти, методи проєктного управління для різних типів проєктів. Це, в свою чергу, дає можливість незалежно розвивати різні методи та інструменти проєктного управління в організації. У результаті виробляється своя унікальна методологія, яка враховує всі особливості організації та отримувачів її послуг.

Проєкти розрізняють за *сферами діяльності*, що дозволяє визначити технологію й етапи реалізації проєкту, його фази. До цієї класифікаційної ознаки належать такі проєкти:

– *технічні* (спрямовані на створення фізичного продукту проєкту із чітко визначеними

технічними параметрами для забезпечення базових потреб громад);

– *інституційного розвитку* (спрямовані на посилення потенціалу органів місцевого врядування, організацій громадянського суспільства, зміну або посилення організаційної структури та процесів організації; часто реалізуються з метою розвитку організації);

– *економічні* (спрямовані на отримання прибутку підприємств за допомогою реалізації товарів чи їх активів);

– *екологічні* (присвячені екологічній тематиці, спрямовані на розв'язання екологічних проблем);

– *культурні* (національно-патріотичні, фольклорно-звичаєві, культурно-релігійні, культурно-мистецькі тощо);

– *соціальні* (неприбуткові; спрямовані на вирішення певної соціальної проблеми, отримання певного соціального ефекту; підвищують соціальний статус організації та довіру від отримувачів її послуг; можуть бути спрямовані як на зовнішніх стейкхолдерів, так і на співробітників організації для підвищення якості рівня їхнього життя);

– *змішані* (містять одразу декілька елементів з вище викладених типів).

Ми сфокусуємося на класифікації саме соціальних проєктів, які розробляють та реалізують громадські організації, використовуючи досвід проєктної діяльності Фонду Східна Європа – української благодійної неприбуткової організації, історія якої бере початок ще від 1992 року. Наразі Фонд Східна Європа є одним із лідерів громадського сектору в Україні, реалізувавши понад 100 соціальних програм різного масштабу, тривалості та складності. Серед напрямків програмної і проєктної діяльності – розвиток демократії та громадянського суспільства, впровадження електронного урядування, розвиток малого та середнього бізнесу і соціального підприємництва, енергоефективні проєкти, соціальна підтримка вразливих категорій населення та ін.

У своїй роботі фахівці фонду спираються на широку мережу партнерів: державні та місцеві органи влади, громадських лідерів, НДО, асоціації, університети, дослідні інституції та організації, що надають технічну допомогу.

Фонд Східна Європа є членом Мережі Фонду Євразія (Eurasia Partnership Network), тож має

доступ до досвіду організацій Фонду Євразія у всіх пострадянських країнах (Головна | Фонд Східна Європа, б. д.).

Отже, першою класифікаційною ознакою соціальних проєктів, на нашу думку, є їхній *розмір* (обсяг, рівень результату), що дозволяє об'єднувати їх у групи і програми. Серед них такі:

– *мікропроєкти* (окремі соціальні проєкти, що реалізуються поза соціальними програмами організації зазвичай у партнерстві або підтримці локальних громадських організацій);

– *комплексні проєкти* (комплексні соціальні проєкти, які складаються з окремих мікропроєктів, спрямовані на отримання складного інноваційного результату; вони об'єднують різні типів діяльності у межах проєктів, спрямованих на досягнення однієї мети);

– *мегапроєкти* (багатоцільова комплексна програма, яка об'єднує мультипроєкти різної складності і спрямовані на досягнення різних цілей в межах певного сектору; вони об'єднують кілька мультипроєктів, спрямованих на реалізацію групи цілей). Результат на рівні впливу (Impact)

Найчастіше можна зустріти спробу класифікувати проєкти за їхньою *тривалістю*. З-поміж них розрізняють такі:

– *короткострокові* (тривалістю до одного року);

– *середньострокові* (тривалістю від одного до трьох років);

– *довгострокові* (тривалістю понад три роки).

Ще однією класифікаційною ознакою, за якою можна згрупувати види соціальних проєктів, є: *за обсягами фінансування проєкту*. Так, розрізняють: *малі, середні та великі* проєкти.

Наступна класифікаційна ознака «*за призначенням проєкту*» дозволяє організації сфокусуватися на ключових цілях та результатах соціальних проєктів. Визначають такі види проєктів за цією класифікаційною ознакою:

– *інституційного розвитку* (спрямовані на розвиток організаційного потенціалу організації та потенціалу організації у реалізації діяльності та досягненні цілей);

– *інноваційні* (спрямовані на створення та/або розвиток нових «продуктів», платформ, послуг, для громадян та різноманітних соціальних інституцій або організацій);

– *адвокаційні* (спрямовані на просування захист, або відстоювання інтересів певних груп населення, організацій тощо);

– *гуманітарні* (спрясовані на забезпечення першочергових потреб вразливих верств населення у продовольчих або непродовольчих товарах);

– *науково-дослідницькі та аналітичні проекти* (проекти зі створення нових дослідницьких матеріалів або аналітичних продуктів у галузі соціальної роботи, соціальних послуг, соціального розвитку тощо);

– *соціально-едукативні* (спрямовані на підвищення компетентності у предметній галузі, або підвищення обізнаності певних або широких верств населення щодо суспільно-важливої тематики);

– *проекти реформування системи/елементів державного управління* (проекти, пов'язані із моделюванням, розробкою та допомогою у реіорнуванні органів державного управління та посилення їх організаційного потенціалу)

– *економічного розвитку* (створення економічних можливостей для покращення якості життя уразливих груп населення, постраждалих внаслідок воєнних дій громад, створення економічної бази для соціальних інституцій).

За географічною ознакою проекти поділяються на:

– *місцеві* (зазвичай, у цьому випадку команда соціального проекту знаходиться в межах одного населеного пункту, що значно спрощує взаємодію її членів);

– *регіональні проекти* (члени команди соціального проекту перебувають у межах певного регіону, чи однієї країни, що вимагає застосування додаткових методів й інструментів налагодження їхньої взаємодії);

– *міжрегіональні* (члени команд соціального проекту перебувають у кількох регіонах, але використовують однакові за підходом, але різні у реалізації (через різний контекст) інструменти);

– *національні* (діяльність яких охоплює всю територію України і);

– *міжнародні проекти* (члени команди такого проекту знаходяться у декількох країнах, що вимагає розроблення і узгодження чітких та доволі складних процедур комунікації та взаємодії).

Наприкінці, важливо також згадати про класифікаційну ознаку «за рівнем організованості всередині організації». Таке групування видів проектів має вплив на рівні управління ними. Так, за цією класифікаційною ознакою розрізняють такі види проектів:

– *локальні проекти* (де ідея належить організації-партнеру (зазвичай на локальному рівні), а громадська організація надає ресурси для впровадження та фахову консультаційну підтримку);

– *партнерські проекти* (проекти, в яких громадська організація виступає одним з партнерів у виконанні проекту, а головну координаційну функцію здійснює партнерська організація, надаючи загальні настанови та підходи до впровадження проектів)

– *проекти у межах кластера* (реалізуються у межах портфеля соціальних проектів окремо функціонального підрозділу – кластера; використовуються лише ресурси функціонального підрозділу);

– *корпоративні* (реалізуються із залученням більшості проектних підрозділів організації у межах загального соціального проекту/програми; використовуються всі наявні ресурси організації).

Починаючи з одного параметра класифікації, методологія громадської організації може розвиватися вводячи додаткові параметри або рівні класифікації в рамках уже існуючих. Це дозволить розвивати методологію в різних напрямках, підлаштовуючись під зміни на ринку та в самій організації.

Отже, нами було запропоновано шість класифікаційних ознак, за якими згруповано різні види соціальних проектів, які реалізують громадські організації (рис. 1).

У своїй Фонд Східна Європа керується найкращими міжнародними стандартами діяльності неприбуткових організацій: прозорість, відкритість і демократичне управління. Саме ці підходи забезпечують високу якість реалізації проектів і програм Фонду.

Окрім того, Фонд у своїй роботі спирається на політики та процедури, які дозволяють професійно адмініструвати соціальні проекти і програми, що фінансуються донорами, відповідно до міжнародних стандартів. До таких політик і процедур, зокрема, належать положення з управління проектами, політика з моні-

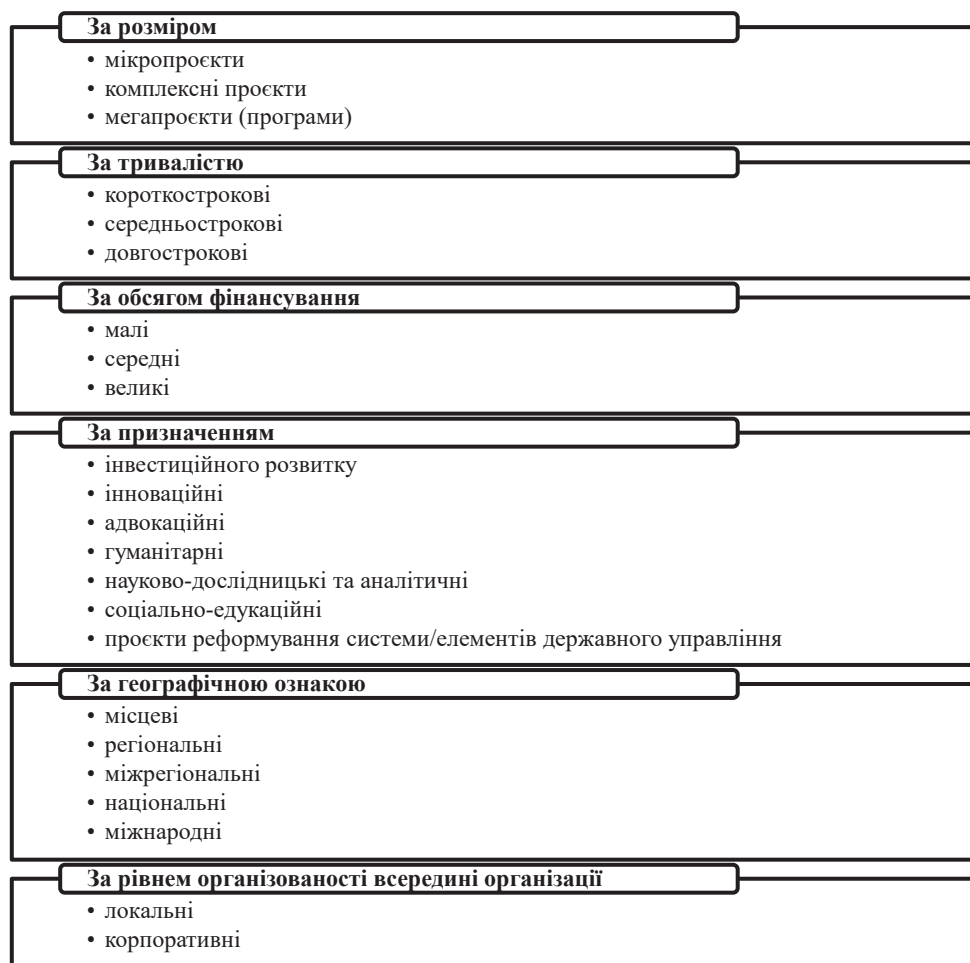

Рис. 1. Класифікація соціальних проектів (В. Лях)

торингу і оцінки, фінансового менеджменту; антикорупційна політика, етичні принципи, політика надання субгрантів/субконтрактів і проведення закупівель, комунікаційна політика тощо.

Висновки. Проектна діяльність є важливим аспектом діяльності громадських організацій України. Реалізуючи соціальні проекти і програми, громадські організації не тільки розвивають сильне громадянське суспільство, але й вирішують низку соціальних проблем місцевих громад, вразливих категорій населення,

підвищують якість життя населення і окремих груп, які перебувають у складних життєвих обставинах, стимулюють розвиток волонтерського руху, соціальну активність громадян, є повноправними суб'єктами соціальної роботи.

Фонд Східна Європа однією зі стратегічних цілей має інституційний розвиток громадських організацій та органів влади. Аналізуючи досвід проектної діяльності громадських організацій, які підтримує Фонд, автор запропонував класифікацію соціальних проектів за різними ознаками.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Актуальні питання соціальної роботи : навч. посіб. / О. Денисюк та ін. ; ред.: О. Епель, Т. Лях, І. Силантьєва. Ужгород : РІК-У, 2023. 420 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47338/>.
2. Безпалько О. В. Соціальне проектування : навч. посіб. Київ : КУБГ, 2010. 127 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/2615/1/o_bezpalko_sp_il_kubg.pdf (дата звернення: 18.04.2024).
3. Головна | Фонд Східна Європа. *East Europe Foundation*. URL: <https://eef.org.ua/> (дата звернення: 18.04.2024).
4. Дуля А., Лютий В. Досвід представництва інтересів внутрішньо переміщених осіб недержавними організаціями. *Humanitas*. 2023. № 3. С. 15–22. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.3> (дата звернення: 18.04.2024).

5. Карпенко О., Петрочко Ж., Спіріна Т. Діяльність громадських і благодійних організацій, спрямована на допомогу постраждалим від домашнього насильства, у період пандемії COVID-19. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. № 4. С. 70–77. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.4.10> (дата звернення: 18.04.2024).
6. Костева Т. Особливості технології проектування в соціальній сфері. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили*. 2016. Т. 270, № 258. С. 47–51.
7. Менеджмент волонтерських груп від А до Я : навч. посіб. / З. Бондаренко та ін. ; ред. Т. Лях. Київ : Версо-04, 2012. 288 с. URL: <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3486/> (дата звернення: 18.04.2024).
8. Лехолетова М. М., Лях Т. Л., Спіріна Т. П. Методи оцінки територіальною громадою власних потреб. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота* / ред. О. Бартош. Ужгород, 2022. С. 178–181. URL: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2022.50.178-181> (дата звернення: 18.04.2024).
9. ОПП «Моніторинг і оцінка соціальних програм» спеціальності 231 Соціальна робота. *Факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка*. URL: <https://fprso.kubg.edu.ua/struktura/kafedry-fakultetu/kafedra-sotsialnoi-pedahohiky-ta-sotsialnoi-roboty/osvitni-prohramy/druhyi-mahisterskyi-riven/2648-231-00-03-monitorynh-i-otsinka-sotsialnykh-prohram.html> (дата звернення: 18.04.2024).
10. Петрочко Ж., Датченко Н. Міжнародний досвід упровадження соціального замовлення як засобу забезпечення найкращих інтересів дитини. *Науковий вісник Ужгородського Університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна Робота»*. 2023. No. 2(53). P. 112–116. URL: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2023.53.112-116> (дата звернення: 18.04.2024).
11. Романовська Л. Особливості соціального проектування в соціальній роботі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. Т. 1, № 68. С. 104–108. URL: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.68-1.21> (дата звернення: 18.04.2024).
12. Спіріна Т. Прийняття ефективних рішень як складова професійної культури соціального працівника. *Information and innovative technologies in the turbulence era* : монографія. Katowice, 2022. P. 232–249. URL: <https://doi.org/10.54264/M014> (дата звернення: 18.04.2024).
13. Технології проектування в практиці роботи загальноосвітнього навчального закладу : теоретико-практичний аспект : посібник / В. О. Киричук та ін. Київ : Ін-т обдар. дитини НАПН України, 2014. 336 с.
14. Швед О., Спіріна Т. Роль міжнародних та українських неурядових організацій у протидії сексуальному насильству стосовно дітей. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. № 1. С. 144–151. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.1.21> (дата звернення: 20.02.2024).

REFERENCES:

1. Bezpalko, O. V. (2010). *Sotsialne projektuvannia [Social design]*. KUBG. https://elibrary.kubg.edu.ua/2615/1/o_bezpalko_sp_il_kubg.pdf [in Ukrainian].
2. Bondarenko, Z., Zhuravel, T., Liakh, T., Serheieva, K., Spirina, T., & Tymoshenko, N. (2012). *Menedzhment volonterskykh hrup vid A do Ya [Management of volunteer groups from A to Z]* (T. Liakh, Red.). Verso-04. <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3486/> [in Ukrainian].
3. Denysiuk, O., Dulia, A., Vainola, R., Epel, O., Zhukov, V., Karpenko, O., Klishevych, N., Kotelevets, A., Lekholetova, M., Liutyi, V., Liakh, T., Ostrolutska, L., Petrochko, Zh., Sapiha, S., Sylantieva, I., Spirina, T., Sulitskyi, V., Faidiuk, O., & Shved, O. (2023). *Aktualni pytannia sotsialnoi roboty [Current issues of social work]* (O. Epel, T. Liakh & I. Sylantieva, Red.). RIK-U. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47338/> [in Ukrainian].
4. Dulia, A., & Liutyi, V. (2023). Dosvid predstavnytstva interesiv vnutrishno peremishchenykh osib nederzhavnymy orhanizatsiiamy [Experience of representation of the interests of internally displaced persons by non-governmental organizations]. *Vvichlyvist. Humanitas*, (3), 15–22. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.3>
5. *Holovna | Fond Skhidna Yevropa. [East Europe Foundation]* (b. d.). East Europe Foundation. <https://eef.org.ua/> [in Ukrainian].
6. Karpenko, O., Petrochko, Zh., & Spirina, T. (2023). Diialnist hromadskykh i blahodiinykh orhanizatsii, spriamovana na dopomogu postrazhdalym vid domashnoho nasylystva, u period pandemii covid-19 [Work of non-governmental and charitable organizations to support domestic violence survivors during the COVID-19 pandemic]. *Vvichlyvist. Humanitas*, (4), 70–77. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.4.10> [in Ukrainian].
7. Kostieva, T. (2016). Osoblyvosti tekhnolohii proektuvannia v sotsialnii sferi [Peculiarities of design technology in the social sphere]. *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly*, 270(258), 47–51 [in Ukrainian].
8. Lekholetova, M. M., Liakh, T. L., & Spirina, T. P. (2022). Metody otsinky terytorialnoiu hromadoiu vlasnykh potreb [Methods of assessment by the territorial community of its own needs]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriiia : Pedahohika. Sotsialna robota*, (pp. 178–181). DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2022.50.178-181> [in Ukrainian].

9. Kyrychuk, V. O., Nedilko, V. P., Rudenko, S. A., Prashko, O. V., Smotrin, V. O., Melnyk, M. Yu., Androsovych, K. A., Veselka, Yu. B., & Davydova, M. O. (2014). *Tekhnolohii proiektuvannia v praktytsi roboty zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu : Teoretyko-praktychnyi aspekt [Design technologies in the practice of work of a general educational institution: Theoretical and practical aspects]*. Instytut obdarovanoi dytyny NAPN Ukrainy [in Ukrainian].
10. OPP «Monitorynh i otsinka sotsialnykh prohram» spetsialnosti 231 Sotsialna robota [EP «Monitoring and evaluation of social programs» specialty 231 Social work]. (2019). Fakultet psykholohii, sotsialnoi roboty ta spetsialnoi osvity Kyivskoho universytetu imeni Borysa Hrinchenka. <https://fprsso.kubg.edu.ua/struktura/kafedry-fakultetu/kafedra-sotsialnoi-pedahohiky-ta-sotsialnoi-roboty/osvitni-prohramy/druhyi-mahisterskyi-riven/2648-231-00-03-monitorynh-i-otsinka-sotsialnykh-prohram.html> [in Ukrainian].
11. Petrochko, Zh., & Datchenko, N. (2023). Mizhnarodnyi dosvid uprovadzhennia sotsialnoho zamovlennia yak zasobu zabezpechennia naikrashchykh interesiv dytyny [International experience on social commissioning in the best interests of the child]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Universytetu. Serii: «Pedahohika. Sotsialna Robota»*, (2(53)), 112–116. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2023.53.112-116>
12. Romanovska, L. (2020). Osoblyvosti sotsialnoho proiektuvannia v sotsialnii roboti [Pedagogy of the formation of a creative person in higher and secondary schools]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, 1(68), 104–108. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.68-1.21> [in Ukrainian].
13. Shved, O., & Spirina, T. (2023). Rol mizhnarodnykh ta ukrainskykh neuriadovykh orhanizatsii u protydii seksualnomu nasyilstvu stosovno ditei [The role of international and Ukrainian non-governmental organizations in combating sexual violence against children]. *Vvichlyvist. Humanitas*, (1), 144–151. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.1.21> [in Ukrainian].
14. Spirina, T. (2022). Pryiniattia efektyvnykh rishen yak skladova profesiinoi kultury sotsialnoho pratsivnyka [Making effective decisions as a component of the professional culture of a social worker]. U *Information and innovative technologies in the turbulence era* (s. 232–249). Publishing House of University of Technology. <https://doi.org/10.54264/M014> [in Ukrainian].